

kedvencem. Az idegen férfi által indukált rejtelmes feszültségek a családban, ahol csak nők élnek, nem szavakban, hanem tettekben realizálódnak. Szimbolikusan odahelyezett, mérgezett nyílként érkező cselekedetekben. Pedig a nő inkább beszél, mint tesz. Elbeszél, kibeszél, megbeszél, bebeszél, lebeszél – mindegy, csak szavakkal intézhesse el.

A férfias határozottság a képek megválasztásán is érződik. Szerencsére. A látvány lelket gyönyörködtető. Íme egy részlet az *Óraműből*: „ez a fürdőköpenyes hölgy hordja fáradhatatlanul a homokot, hogy mindenkinek megbízhatóbban jelezhessen az idő múlását és az elhasznált órák gyarapodását, a vödröcskéje úgy billeg a kezében, mint valami fülbevaló egy hatalmas húsos fülön”. De szép az is, amikor az író a nyakizmokat komolyan igénybevevő aranyláncot lecsúszott glóriához hasonlítja. Vagy a fák. Kőrösi Zoltánnál a fák olyanok, mint egy-egy nyitott tenyér.

Lírai hangvétellű könyvet tartok a kezemben, a haldokló alkony sokszínűségével és erejét veszített fényével. Mégis néha, mint ahogy délután öt és hat óra között a Nap lemenő sugarai még gyorsan rávetődnek egy ablakra és villódzva elolvadnak, néha előbukkan némi kegyetlen humor az írásokból. Mondjuk a *Beszéd* című kis történetben: „Miért, maga szerint úgy nézek én ki, mint aki beteg, kérdi a kosaras.

Nem tudom, felel a belül ácsorgó. Aztán felnéz, alaposabban is megvizsgálja. Nem tudom. De talán tartóstejet már nem volna érdemes vásárolnia.”

Ám ennyi irónia kell is. Mert a végén még túlságosan érzékenyül-nénk.

FINY PETRA

(Kalligram Kiadó, Pozsony, 2004,
224 oldal, 2300 Ft)

DAG SOLSTAD:

A mellékszereplő pillanata

Különös világot tár olvasói elé a Polár Kiadó 2004-ben megjelentetett könyve. Szerzője, Dag Solstad a kortárs norvég irodalom egyik legkiemelkedőbb alakja. A '68-as lázadó nemzedék tagjaként kezdte pályafutását, megérintette a kelet-európai irodalmak szocialista realizmusa, Camus egzisztencializmusa, majd a nyolcvanas évek elején találta meg igazi hangját. *A mellékszereplő pillanatáért* számos irodalmi díjban részesült; távolságtartó iróniája, a norvég társadalom néha már szarkazmusba hajló kritikája minden bizonnyal elnyeri magyar olvasói tetszését. Kedvenc figuráját, az öregedő humánértelmiségit teszi főszereplővé ebben a regényben is.

Elias Rykla, a norvég irodalom tanára ezen az álmos, októberi délelőttön is elindul a gimnáziumba, ahol már évek óta tanít. Az esős időre való tekintettel nem felejtí otthon esernyőjét és fejfájás elleni tablettáit. Rykla ekkor még nem sejti, hogy a depresszív időjárás, az előző este elfogyasztott jó néhány pohár ánizspálinka, felesége közömbös tekintete, valamint érettségiző diákjainak érdektelensége egyetlen megrázó érzésben összegződve olyan tetterre készíti majd, amely örökre megváltoztatja addig csendes mederben csordogáló életét. Pedig sejtette volna, hiszen már az órán valami furcsát, nem odaillőt érzett, amikor nekilátott, hogy felolvassa Ibsen *Vadkacsájának* azon részét, amikor Ekdalék albérlője, doktor Relling bekapcsolódik az eseményekbe. Olvasás közben rádöbben, hogy huszonöt éve rosszul értelmezi a doktor szerepét; rájön, hogy az eseményeket szarkasztikusan kommentáló, az igazság pillanata felé vivő Rellingnek is megvan a maga drámai pillanata. A reménytelen szerelem szála, melyet egy mondat erejéig oly mélyen átérez.

Relling és Rykla sorsa ettől a pillanattól kezdve észrevétlenül egymásba folyik. Elias Rykla a benne hirtelen feltámadó feszültséget tanítványai értetlenségével magyarázza. Maga is meglepődik azon, miért bosszantja fel hirtelen ennyire a diákoknak a kulturális örökség-

gel szemben tanúsított közönye. Hirtelen fölöslegesnek kezdi érezni magát, mely érzés a tanári szobába is elkíséri, ahol Elias kora előrehaladtával egyre kevésbé találja a helyét, hiszen kollégái között sincs olyan, aki hozzá hasonlóan vonzódna a klasszikus értékekhez. Frusztrációja egyre fokozódik; amikor hazaindul, és ernyője nem nyílik ki egy gombnyomásra, az iskolaudvaron, jó néhány döbbsent gyerek szeme láttára, káromkodások közepette szétveri az ivókúton az ernyőt.

A filmrendezők által az utóbbi időben olyannyira kedvelt retrospektivitást Solstad is ügyesen alkalmazza. A belvárosban már egyetemistaként látjuk viszont (anti)hősünket, barátja társaságában: mindketten filozófia szakosok, egy kocsnában ülnek és vitatkoznak. Ettől kezdve nem csupán Elias pszichobiográfiája bontakozik ki előttünk, hanem izgalmas kultúrtörténeti adalékok birtokába juthatunk Norvégia történelmével és kulturális életével kapcsolatban. Ki gondolná, hogy az erőteljes és jól működő norvég szociáldemokráciában egy szűk értelmiségi csoport forradalmat készített elő? Hogy sokan túl gyengének találták a marxizmus-leninizmust, ezért inkább a maoizmus felé fordultak, miközben az egyetemi kocsnában Hegel és Kant rendszere megszokott vitatémának számított? Norvégia pedig

gazdagodott, egyre gazdagodott az Északi-tengerből nyert olajból.

Elias Rykla igazi Rellingként éli meg és kommentálja a múltbéli eseményeket. Visszaemlékezésében érződik ugyan némi nosztalgia, de a pontosabb elemzés során rá kell döbbsennie, hogy passzív szemlélője volt életének. Mások irányították, döntöttek sorsáról, még feleségét, Évát sem ő választotta. Az asszony ráhagyományozódott, amikor barátja, Éva férje kivándorolt New Yorkba, s az elemi ösztönt, a szexualitást is csak az asszony ritka kegyeként tudta megélni, cserébe a biztonságért, amit nyújtott neki.

Elias, mire leér a belvárosba, számos frusztrációját tudatosítva magában felismeri az élet abszurditását, és pontosan tudja, hogy többé nem térhet vissza.

SZÖLLŐSI ADRIENNE

(Fordította Kertész Judit, Polár Kiadó, Budapest, 2004, 157 oldal, 1800 Ft)

Van, akit sólyom karmol meg

Modern török elbeszélések

Ritka az olyan novelláskötet, amelyben mindegyik írás jó. Az ember, ha történetesen ilyesmivel találkozik, egy idő után már türelmetlenül vár-

ja, hogy legyen köztük legalább egy gyengébb darab. A *Van, akit sólyom karmol meg* esetében azonban, úgy látszik, csalódnia kell. Persze némelyik talán erőtlenebbnek tűnhet föl, mert az épp előtte olvasható olyan magas szintet ütött meg. Így mégiscsak ingadozó a színvonal: jó és nagyon jó novellák váltogatják egymást.

A nagyközönség számára alighanem teljesen ismeretlen török elbeszélőirodalom legjava kap hangot ebben a szép kiállítású kötetben. A török irodalomban, sajátos, izlám hatás alatt végbement fejlődése miatt, csak az 1860-as évektől jelenik meg a próza mint olyan. Emiatt az első novellák erőteljesen nyugati romantikus vagy realista beütést mutatnak. És éppen ettől olyan érdekes a török novellairodalom. Egy nagyon régi és kifinomult kultúra viszonylagosan új kifejeződése ez. Emiatt nagyon könnyen közel hozhat hozzánk egyébként távolinak tetsző dolgokat.

A kötet ugyan nincsen részekre osztva, ám nekem mégis úgy tetszett, van valamiféle rendezőelv abban, ahogy a különféle témájú novellák követik egymást. A különböző szerzőktől származó, különböző évtizedekben keletkezett novellák nem ütnek el nagyon élesen egymástól. Az elején például sok a hajós történet, vagy legalábbis az olyan, amelyben központi szerep jut a tengernek, a víznek. Hali-